

En pdf-artikel fra www.salmedatabasen.dk af organist og kirkemusiker Martin L. Hornstrup

Den gode børnesalme

Publiceret i februar 2018

Den gode børnesalme

Martin L. Hornstrup, organist og kirkemusiker ved Gellerup Kirke, Aarhus V, medlem af Syng Nyts styregruppe samt Forum for børnesalmer

Spaghettigudstjenester hitter i den danske folkekirke i disse år. Det tiltrækker især mange ikke-læsende børn, som er en ret ny gruppe i salmesammenhæng. Derfor hersker der en vis rådvildhed blandt os, der tilrettelægger børnegudstjenester, i forhold til hvad man egentlig kan synge med mindre børn? Nogle går ”den sikre vej” og holder sig udelukkende til salmer fra Den Danske Salmebog, hvor man så plukker i versene og evt. tilføjer nogle visuelle elementer i form af billeder eller fagter. Andre søger inspiration i de kirkelige børne- og ungdomsmiljøer og det karismatiske miljø, som har mere erfaring med målgruppen, men hvor sangene ofte kvalitetsmæssigt hænger noget. Det lader til, at tilfældighederne råder i forhold til hvad man lige falder over og tager med ind i børnegudstjenester rundt omkring, og at det ofte medfører en gudstjenestepraktis, som man ikke er helt stolte af. Men vores påstand er at børnegudstjenester er meget afgørende - her grundlægges børnenes relation til kirken og på sin vis også til Gud!

Forum for børnesalmer

I Syng Nyt nedsatte vi i forsommeren 2016 et ’Forum for børnesalmer’ med to hovedformål:

1. Systematisk at undersøge, hvad der findes af udgivne børnesalmer for 0-12 årige og få gjort de bedste af dem tilgængelige
2. At inspirere til at få skrevet nyt, dér, hvor der mangler gode børnesalmer

Drømmen er at få sat børnesalmer på dagsordenen og få kvalitetssikret dem, så vi ikke synger tilfældige salmer/sange af tvivlsom beskaffenhed, som risikerer at formidle et andet budskab end det, vi prædiker.

Kriterier for den gode børnesalme

Men hvad er så kriterierne for en god børnesalme? Og hvad er børnesalmens opgave og funktion?

Vi vil gerne at børn vokser op til en dag at kunne synge voksensalmer. Derfor er anliggendet ikke at opfinde et helt nyt særrepertoire til tidens børn. Vi finder det naturligt, at der indgår salmer fra Den Danske Salmebog i børnegudstjenester og glæder os over, at man kan hente inspiration mange forskellige steder til at formidle disse i børnehøjde. Samtidig mener vi, at der er brug for salmer, der tager børns liv og tro og fantasi alvorligt, og tager sit udgangspunkt her.

Børnesalmer skal i princippet kunne det samme som en voksensalme:

- Sætte rammer
- Etablere fællesskab
- Formidle og lagre et kristent indhold
- Aktivere indlevelse og eftertanke blot i et mindre format end voksensalmerne. En god børnesalme er enkel uden at forsimpler sit indhold.

Den gode børnesalme er en, som får børn til at synge med. Langt de fleste børn elsker musik, og bruger sang helt spontant og naturligt i alle mulige sammenhænge. Hvis børnene skal kunne synge med stiller det en række formæssige krav både til tekstens længde og ordvalg og til melodians kompleksitet. Den gode børnesalme er også den, hvor børnene i et eller andet omfang kan genkende og relatere til noget af indholdet i salmen. Vi vil gerne at børnene får en nærværende og vedkommende oplevelse af kirken og evangeliet. Endelig vil vi gerne at børn får nogle sunde og mangfoldige gudsbilleder med ud i livet. Alt tyder på, at de gudsbilleder, som grundlægges,

mens vi er små følger os livet igennem, og mange har bitre erfaringer af at måtte bearbejde et skævvredet gudsbillede senere i voksenlivet.

Den bedste børnesalme er den forældrene har lyst til at tage med og synge sammen med børnene derhjemme.

Børn er forskellige

Børn har for det første forskellig alder og der er meget forskel på, hvad man kan og hvad man kan forstå, på forskellige alderstrin. Børn har forskellig personlighed, nogle er frimodige og trygge ved situationen og vil gerne lege med, mens andre er mere forbeholdne. Nogle er til fest og farver og andre er mere til det rolige. Hertil kommer at børn i dag har meget varierende familiemæssig baggrund. Det udfordrer bl.a. den traditionelle brug af far-billeder og familie-billeder i gudstjenestesammenhæng.

Børn har visse fællestræk

For det første har alle børn komplekse følelser. Børn er ikke altid glade! Desværre lider nogle voksne under den misforståelse at børn helst skal være glade, og hvis ikke de er det, skal vi hjælpe dem med at blive det hurtigst muligt. Mange børn er bekymrede eller angste og bærer på tunge ting i deres indre, som det kan være svært at sætte ord på. Det skal kirken kunne rumme.

Børn har generelt en meget udbygget intuition – de sanser ofte meget mere i rummet end voksne gør og opfanger stemninger helt ned i meget små detaljer.

Børn er bedre i kontakt med deres krop end mange voksne. Dvs. at det at bruge krop og bevægelser, når de synger falder dem naturligt og kan være med til at understøtte deres deltagelse i sangen.

Endelig gælder det for de fleste børn, at de ikke forstiller sig. Dvs. at man hurtigt kan aflæse på børn, om de er med, om de er trygge, om de bryder sig om situationen.

Noget af det skønne ved at arbejde med børn i kirkeligt regi er jo netop, at her kan vi ikke udelukkende fokusere på den intellektuelle formidling, som vores voksengudstjenester ofte bruger næsten al sin energi på. Børnene skal først og fremmest have nogle erfaringer med åndelig praksis og tilbydes nogle veje til et gudsmøde. Og når vi ikke kan bruge de intellektuelle/kognitive veje, så har vi kunstarterne – f.eks. billedkunst, poesi og musik.

Når Jesus i Matthæusevangeliet stiller et barn ind midt i flokken og siger, at vi alle skal blive som børn for at få del i Himmeriget, så er det jo en påmindelse til os alle om, at børnene er de største i Guds verden – og det forstår vi jo godt, for det er de jo faktisk også i vores verden – i alt fald, hvis man selv er forælder. Vi kan lære meget af børnenes umiddelbarhed, deres tillid og deres sansninger i et givent rum eller en given situation. Med det for øje skal vi altså ikke lave gudstjenester (og salmer) *for* børn, men sammen *med* børn – til gensidig opbyggelse og opmuntring for både børn og voksne.

Hvad får en børnesalme til at fungere

Noget af det, vi oplever, der kan hjælpe en børnesalme godt på vej, er når man bruger nogle bestemte formmæssige virkemidler. Det kan være gentagelser i form af ekko-sang eller salmer med omkvæd eller salmer med bare 1 vers, som synges flere gange. Så er det godt, når der er krop på i form af klap/tramp og tegn, fagter eller trin. Endelig er det rigtig fint at benytte sig af humor og leg, når bare man er bevidst om brugen af det.

Her følger en række eksempler på børnesalmer, som vi synes fungerer godt både formmæssigt og indholdsmæssigt.

Ekkosang: Hør kirkeklokken ringer

Tekst og musik af Werner Fischer Nielsen og Holger Lissner

Hør, kirkeklokken ringer,
den synger og den svinger,
den kalder alle folk til sig,
og siger: du skal skynde dig,
når Gud holder kirkefest.

Og her kan alle komme,
de frække og de fromme,
de store og de meget små,
og dem, som intet kan forstå,
når Gud holder kirkefest.

Vi hører Jesus sige:
den største i Guds rige,
er den, som bare ta'r imod
og bli'r så glad, at han bli'r god,
og så bli'r der kirkefest.

Hver linje synges først af en forsanger (eller et børnekor) og gentages herefter af hele forsamlingen. På den måde kan alle synge med lige med det samme. En fin salme at begynde en børnegudstjeneste med.

En salme i et enkelt format med en taktil tilgang: At holde en sten i hånden

Tekst: Britt G. Hallqvist oversat af Holger Lissner

Melodi: Ulrik Rasmussen

At holde en sten i hånden,
en lille og buttet én,
kan gøre mig tryk. Hvor mærk'ligt!
Det er jo bare en sten.

At holde en ven i hånden
er bedre, når jeg skal gå
hvor vejen er lang og øde
og mørket trænger sig på.

Når ingen vil være hos mig,
da gribes jeg let af frygt,
men så er det godt at vide:
Gud holder *min* hånd. Hvor trygt!

Salmen tager afsæt i det meget konkrete og erfaringsnære, at holde en sten i hånden, og den gode følelse, det kan give. Børn mærker det ganske givet stærkere end voksne. På tre korte og enkle vers bevæger salmen sig fra den tryghed, der er forbundet med den konkrete sten over vennens varme hånd, som er bedre end stenen, til Guds hånd, som holder min hånd. På den måde er jeg blevet en sten i Guds hånd, som han tager vare på. For at understrege salmens pointe kan man udlevere en sten til alle, som de kan sidde med mens salmen synges.

Omkvæd/leg: Lille-bitte frø

Tekst og musik: Geir Hegerstrøm oversat af Martin L. Hornstrup

Alt det mindste som Gud skabte:
Små, små frø – du knap kan se –
er det vigtigste i verden.

Bare se hvad der kan ske -

*når et lille-bitte-bitte-bitte frø
når et lille-bitte-bitte-bitte frø
når et lille-bitte-bitte-bitte frø bli'r
lagt
i jorden.*

Alt bli'r til af meget lidt: I
små, små frø, som ingen ser
findes underlige kræfter,
ingen ved helt hvad der sker.

når et lille-bitte-bitte-bitte frø...

Alt det store her i verden
har en gang vær't vældig småt.
Ved Guds hemmelige under
bli'r det noget stort og flot.

når et lille-bitte-bitte-bitte frø...

Sangen har et omkvæd, som er meget hurtigt at lære. Når man synger omkvædet, ruller man et lille imaginært frø mellem tomme- og pegefinger og viser det rundt til dem, der står omkring én. Under sidste linje lægger man det helt ned i jorden (på gulvet). Vi leger bare, at

der er et frø. Det er vældig enkelt og samtidig både sjovt og konkret. Salmen udtrykker i øvrigt et syn på børn, som vi rigtig godt kan lide.

***En salme med afsæt i det erfaringsnære:
Kære Gud, er du der***

Tekst: Randi Korsgaard

Melodi: Lene Skødt Holmgaard

Kære Gud, er du der?
Der, hvor der er solskinsvejr
mellem skovens bøgetræer,
Kære Gud, er du der?

Kære Gud, er du den,
som vil være mig en ven
uanset, hvor jeg går hen?
Kære Gud, er du den?

Kære Gud, er du med
på mit hemmelige sted?
Og når jeg er mørkerød,
Kære Gud, er du med?

Kære Gud, er du far
for de mange børn, du har?
Kan du give alle svar?
Kære Gud, er du far?

Tak min Gud, at du vil
sætte alt for mig på spil,
være der, hvor jeg er til.
Tak min Gud, at du vil!

I enkle, korte vers, gives rum for nogle af de spørgsmål, som børn kan have. Første og sidste linje i hvert vers er gentaget, dvs. det gør det enklere at lære og synge med på, også for ikke-læsende. Bør vi som kirke og som voksne svare mere på børnenes spørgsmål, end denne salme gør? Måske. Men den vigtigste bevægelse er vel allerede gjort, idet vi giver børnene muligheden for selv at spørge Gud direkte.

Faldgruber

Undervejs i arbejdet med at afsøge allerede udgivne børnesalmer har vi i Forum for børnesalmer gjort os en del forskellige iagttagelser. Der er en række faldgruber, som man må være bevidst om, når man skriver salmer til børn:

- Det må ikke blive for plat eller letkøbt. Igen, det skal være enkelt men ikke forsimplet.
- En del børnesalmer har lejligheds-sangskaraktter og kan være svære at bruge uden for den helt konkrete gudstjeneste, de er lavet til.
- En del børnesalmer er dårligt håndværk, dvs. at rim og versfødder ikke er på plads, eller er måske meget trivielle i sine rimpar (Gud/bud er *meget* udbredt) og melodierne er trivielle og dårligt harmoniserede.
- I mange børnesalmer er det den voksne, der taler til børnene. Det kan være fint at tilbyde børn fortællinger og viden de ikke havde i forvejen, man må bare holde sig for øje ikke at tale ned til børn.
- Mange børnesalmer bliver for tekst-tunge. Korte vers og mange gentagelser fungerer formmæssigt godt med især de ikke-læsende børn. Salmer med 3 eller flere vers skal synges rigtig mange gudstjenester i træk, før børnene kan synge med.
- Nogle børnesalmer er afhængige af en engageret/karismatisk leder. Det er jo skønt, når en præst eller organist formår at motivere børn til at synge med ved hjælp af sit engagement og sin dygtighed, men vi leder nok lige så meget efter salmer, som kan fungere i sig selv uden at skulle 'trækkes hjem' af en god entertainer.

Hvad mangler vi

Vi har i arbejdet indtil nu konstateret, at der mangler gode børnesalmer med følgende temaer:

- Jesus og Helligånden (der er en overrepræsentation af salmer om Gud, skaber)
- Hyrdebilledet (updated!)
- Fastelavn
- Påskesalme med både langfredag og påskedag
- Nadver
- Skolestart
- Høst
- Årstiderne
- Dåbsjubilæum
- Bøn for verden
- Bekymringer/angst/præstationsangst/sorg/krise i et børneliv
- skilsmisse

Vi håber at flere får lyst til at kaste sig over den vigtige opgave det er, at skrive salmer for børn og skrive børnene ind i vores menighedsfællesskaber og vores salmetradition. Vores arbejde munder ud i at der primo 2018 lanceres en underside på salmedatabasen.dk med både gamle og nye børnesalmer, anbefalet af Forum for børnesalmer.